

סגן אלוף אוליבר נורת', סגן אלוף נמרים ניר: אולי ועמי, מפקדי גדודים, נחתים ושיריון, שמירת סור, אידיאליזם ופעולה בחושך

ועד היום לא ברור מי ידע מה על פעולתו, ועד כמה היה הנשיא שותף לה. ערפל דומה מקיף את פעולתו של ניר. האמריקאים עצמם תמחו, מדי סעם, לגבי מעמדו של ניר, אך נורת' הרגיע אותם.

למשל, כאשר התבקש סגרהנשיא לקבל תיכונות מפי ניר, הוא היסס. לפני שנפגש עם ניר התקשר עם נורת'. זה הודיע לו שראשיהממשלה, שימעון פרס, הוא העומד על-כך שתידרוך זה אומנם ייערך, ואכן, כאשר פגש פרס את בוש אחרי התיכונות, שאל אותו פרס איך התרשם מדבריו של ניר.

בדיווח של נורת' לקייסי העלה על נס את פעולתו של ניר: "עמירם ניר, עוזר מיוחד לראש ממשלת ישראל לענייני טרוריום-נגדי, מילא תפקיד חיוני במאמץ נחושהחלטה להכריח את איראן להתחיל בשחרור בנייהערוכה האמריקאיים. במאמץ זה נתמך ניר על-ידי ראשיהממשלה פרס ושרהביטחון רבין".

ובהמשך: "גורבניפאר הוא גורם שאי אפשר לשלוט בו, אך נראה שהוא פועל בדרך-כלל על-פי הוראותיו של ניר..."

"לניר יש כל הסיבות לפעול למען שיחרור בנייהערוכה נוספים שלנו, כי פרס ורבין הניחו את יוקרתם על כפייהאנוניים, ומעניקים לניר את מלוא התמיכה במאמציו.

"אם יישבר הקשר (עם גורבניפאר ואנשיהשילטון האיראניים) יביא הדבר לאובדן יוקרתם של ניר והממונים עליו. הקשר הזה הוא גם התיקווה היחידה שיש להם, כנראה, לקבל בחזרה את חייליהם הנעדרים (ממילהמת-הלכנון)".

לאור עדות זו, ולאור העובדה שכל הבטחותיו של ניר לגבי העברת נשק אכן קויימו, יש להניח כי פרס ורבין, וכנראה גם שמיר, ידעו לפחות בקוויים כלליים על פעילותו של ניר בפרשה זו, ונתנו לה גיבוי מלא.

ניר אינו ישן

ברגע שניר נכנס לעניין, קיבלה הפרשה תנופה חדשה. ניר סיפק כסרת הנע רעיונות חדשים, שהפתיעו את האמריקאים כיבדיהמחשבה. "ניר אמר לפוינדקסטר (הבוס החדש של נורת', שבא במקום מקיפארלן) שישראל תאתר שבויים חברי החיובאללה, המוחזקים בדרום-לבנון בידי הגנרל לאחד, מפקד צבא דרום-לבנון הנוצרי, שאינם מגואלים כדם, ותציע לשחררם, יחד עם אספקת 3000 טילי טאון, תמורת שיחרור בנייהערוכה (האמריקאיים שבידי חיובאללה)".

כאשר האמריקאים לא מיהרו למלא את המלאי הישראלי, שהתרוקן בעיקבות העברת הנשק לאיראן, רשם נורת': "ניר מרגיש שהוא פועל בסביבה עויינת מאוד (בישראל), מפני שממשלת ארצות-הברית לא סיפקה את פריטיהנשק". ועל הכסף הקשור בעיסקות: "האם הכסף חסר) מפני ששווימר הכניס את השאר לכיסו, או מפני ששילם שוחד לפקידים איראניים כשהוא לא ניר ולא אני יודעים זאת."

ראגות אלה גרמו לכך שנורת' רשם: "חשוב לציין כי בדיון האחרון שלי עם ניר — גם הוא אינו ישן — הסתבר שהוא מודאג מאוד לגבי בעיות האמינות..."

"אני מאמין כי ניר עצמו הוא כה תשוש, וכי מרחפת עליו סכנה כה חמורה של אובדן מישרתו, עד שאינו יכול עוד לתפקד כראוי. אינני מאמין שניר משקר לנו. אני מאמין שהוא מודאג, בבנות לגבי התוצאות, ורוצה לעשות ככל יכולתו לטובת ישראל וארצות-הברית כאחת."

דמעות בעיני ניר

לקראת מאי 1985 נולד הרעיון הנועז ביותר: שמישלחת אמריקאית תבקר בטהראן, לשיחות פנים-אל-פנים עם ראשי

ממשלה איראנית מתונהיותר בסיום המלחמה, והוצאת היהודים מאיראן בדרך של עיסקת-חילופין כלשהי. שתי המטרות הראשונות תואמות איכשהו את האינטרסים שלנו."

ניר הביא עימו גישה מפורחת עוד יותר. אין ספק שאמר לנורת' מה שאמר לסגרהנשיא, ג'ורג' בוש, כאשר אישיות רמת-דרג זו באה לקבל ממנו תיכונות. דיווח בוש: "ניר תיאר כמה מן הלקחים שלמד. אנחנו עוסקים ביסודות הקיצוניים ביותר (באיראן). הם יכולים לספק את הסחורה (כלומר: לקיים הבטחות פוליטיות).-המתונים אינם יכולים."

בלי המוסד והסי-אי-אי

שתפוחי-הדמיון של נורת' את ניר לא היתה רק לגבי המטרה, אלא גם לגבי האמצעים.

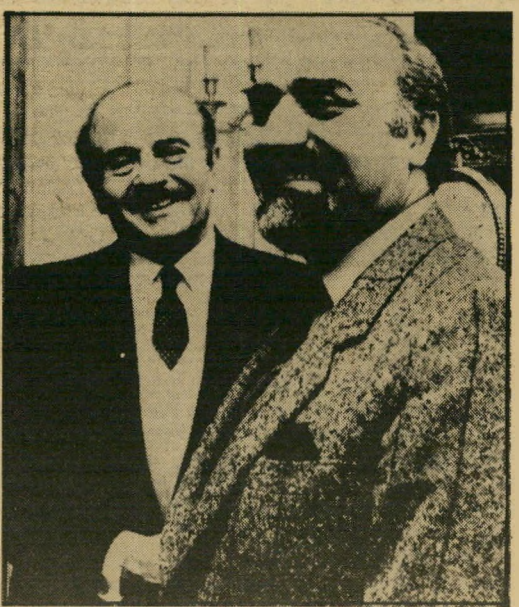
למשל, כדי לשמור על סודיות טוטאלית של פעילותו, ובכללה מימון פעולות הקונטרס, העלים אותה נורת' גם מעיני הסי-אי-אי. הוא שיתף במעשיו רק את ראשיהשרות, ויליאם קייסי, איש פוליטי וידר ותיק של רגן.

נורת' היה משוכנע שניר מעוניין להוציא מן העניין את המוסד בגלל סיבות דומות. נורת' האמין שכל מה שנודע למוסד, יודע גם לסי-אי-אי.

רשם נורת': "ניר ביקש שאנחנו נגן עליו, ולא נגלה לסי-אי-אי את מעורבותו. כידוע לך, ניר פועל בלי גיבוי של המוסד, והוא חושש מאוד שמה הסי-אי-אי ילמד על פעילותו. אם להאמין לגורבה, יש לניר סיבה טובה להיות מודאג."

יתכן מאוד שנורת' הישלה את עצמו. אין להניח כי ניר יכול היה לפעול בפרשה זו בלי ידיעתו ותמיכתו של המוסד, מה גם שלא היה לניר מנגנון משלו כדי לטפל בעניינים שהיו כרוכים במהלך הפעולה. יתכן שהיה נוח לניר להעלים מן האמריקאים את מעורבות המוסד.

נורת' פעל באיור-ערפל בין הרשויות האמריקאיות החוקיות,

גורבניפאר וחאשווקג': מי רימה את מי?

בהפרת-החוק. ועדת-טאואר ברקה בעיקר את תפקוד המוסדות הביטחוניים. "התובע המיוחד" שהתמנה ביקש להביא לדין את מפירי-החוק האמריקאיים. איש לא היה מעוניין במיוחד בצד הישראלי.

מישום כך נשארה רוב הפעילות של ניר כמוסה גם אחרי שוך הסערה הראשונה. רק הקווים הכלליים הסתמנו, איך שהוא, ברוחות.

כך נקבע כי בדצמבר 1985 קיים ניר שורה של פגישות חשאיות עם נורת', גורבניפאר, הגנרל ריצ'ארד סיקורד (שפעל כאזרח פרטי בשורות של נורת', ושאירגן את האספקה ל-קונטרס) ואלברט חכים (יהודי איראני-אמריקאי שניהל את העניינים הכספיים של סיקורד).

קובע דוח-טאואר: "ברור כי 2 בינואר 1986 הציע מר ניר את ההצעה, בדיוק כאשר היה נרמה שהיוזמה גוססת."

יהיה זה ניר שגנרם לכך שהאמריקאים יפגשו בפעם הראשונה פנים-אל-פנים עם אישי-שילטון איראני-נייב, ושהעיסקה עברה מן הפסים של שיחרור בנייהערוכה לפסים מדיניים מובהקים.

מעיד הדוח: "ב-27/24 בפברואר (1986) קיימו סגן-אלוף נורת', איש מטעם הסי-אי-אי, מר סיקורד, מר ניר ומר אלברט חכים שורה של פגישות כפרנקפורט שבגרמניה עם מר גורבניפאר ואיראנים אחרים." האיראנים האחרים היו אנשי שילטון מטהראן.

"לספק את הסחורה"

בהדרגה נוצר מעין סימביוזיס בין נורת' וניר, והשניים פעלו כצמד עלילאי כדי לעצב את המדיניות של שתי המדינות. כצמד הזה היה זה ניר שסיפק את המחשבה האסטרטגית, ושעיצב בהדרגה את התפיסה של נורת'.

הנשיא רגן ראה כמיצצע כולו בעיקר מכשיר לשיחרור בנייהערוכה האמריקאיים. אין זה פלא: רגן הצליח להביס את קורמו, ג'ימי קארטר, בעיקר תודות לפרשת בנייהערוכה האמריקאיים בטהראן, שקארטר לא הצליח לגשררם. הוא ידע כי בנייהערוכה עלולים להוות נשק קטלני במערכת-בחירות. כאיש פשוט וחכיב היה רגן רגיש במיוחד לדמעות של בנייהמישפחות. נורת' וניר נוצקו מחומר קשוח יותר.

נורת' קיבל בהדרגה את התפיסה של ניר, שהמטרה העיקרית צריכה להיות גיאופוליטית ואסטרטגית: משיבת איראן בהדרגה מעמדתה האנטי-אמריקאית והאנטי-ישראלית לברית עם ארצות-הברית (ההשגן הגדול) ובעקסופן עם ישראל (ההשגן הקטן), ובינתיים לגרום להמשך המלחמה. ניר לא המציא את התפיסה הזאת. היא היתה מונחת ביסוד הגישה הישראלית למן הרגע הראשון. נימרודי, האיראני הוותיק, רואה את עצמו כאבי הגישה הזאת. קימחי, המוסד שהפך מנכ"ל מישרדי-החוק, דגל אף הוא בגישה זו.

(חלקו של קימחי בפרשה מזור במיקצת. בשלב הראשון התקשר עם נימרודי ושווימר, ופתח לפנייהם דלתות בווישינגטון. כשעברה הפרשה לידי ניר, לא האמין קימחי, כנראה, שפרס יבגוד בשווימר ידידו, והימר על השניים. כתוצאה מכך נשאר בחוץ.) רשם מקיפארלן: "קימחי אמר. בקיצור: ובכן, אנחנו בישראל יש לנו אינטרסים משלנו. האינטרס הבסיסי שלנו הוא להבטיח קיפאון במילהמת איראן-עיראק, אך גם להחזיר את ארצות-הברית לאיראן, כי חיוק מעמדה של ארצות-הברית במיורדח התיכון עוזר לנו. כמרכיב אנחנו מעוניינים לצמצם את הסיוע האיראני לטרוריוס, אם זה אפשרי."

נורת' עצמו רשם בשלב מוקדם: "בשיחותי עם קימחי ומירון (האלוף מירון, או מנכ"ל מישרדי-הביטחון) התברר כמה רוצים הישראלים: המשך המלחמה במצב של קיפאון, הקמת